

Надія ПІДЛУЖНА, Ганна ТЕСЛЯ, Світлана ЯРОЩУК

АВТОМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В НОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розглянуто необхідність впровадження та вдосконалення автоматизації бухгалтерського обліку і контролю, що зумовлено ускладненням і посиленням обсягу та якості економічної інформації.

Ключові слова: автоматизація бухгалтерського обліку, методологія бухгалтерського обліку, типові проектні рішення (ТПР), автоматизоване робоче місце бухгалтера (АРМБ), гнучкі автоматизовані комплекси (ГАК).

Нові економічні відносини проникають в усі сфери виробничої діяльності підприємств України, суб'єкти господарювання інтенсивно переходять на ринкові механізми. Одна з найважливіших проблем за таких умов – це вдосконалення системи бухгалтерського обліку, звітності і контролю, основним напрямком якого є їх автоматизація із застосуванням різних засобів обчислювальної техніки й автоматизованих інформаційних систем обліку.

Останнім часом проблеми, пов'язані з використанням машинних носіїв як виправданих документів обліку, стали особливо актуальними завдяки широкому розвитку робіт з автоматизації бухгалтерського обліку. Цим проблемам присвячені праці А. Т. Гершегорина, В. П. Завгороднього, Ф. Ф. Бутинця, С. В. Івахненкова й інших вчених. Деякі перспективи щодо створення умов для реального використання машинних носіїв як виправданих документів у бухгалтерському обліку відкриваються в зв'язку з прийняттям нормативного акта про надання юридичної сили документам на машинних і паперових носіях, створених засобами обчислювальної техніки. Однак Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене Міністерством фінансів України в 1995 р., має дуже загальний характер і потребує додаткового уточнення та конкретизації окремих важливих аспектів документування первинної інформації [1].

Аналіз бухгалтерського обліку з використанням різноманітних варіантів організаційної форми експлуатації ЕОМ показує, що необхідне докорінне реформування організаційних, методологічних і методичних підходів у бухгалтерському обліку та контролі.

Найгострішими проблемами реформування бухгалтерського обліку з використанням сучасних інформаційних систем, на наш погляд, є такі:

- удосконалення плану рахунків бухгалтерського обліку, інтегрованого з міжнародною практикою бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- розробка національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, що регламентують облік і контроль у середовищі електронної обробки інформації;
- нове організаційне та методичне забезпечення на технічній базі ПЕОМ і мережі АРМБ діалогово-автоматизованої форми бухгалтерського обліку;
- автоматизація формування документів первинного обліку на машинних носіях;
- розробка типових проектних рішень (ТПР) для технологічного забезпечення автоматизованого розв'язання завдань обліку за допомогою ПЕОМ і мережі автоматизованих робочих місць бухгалтерів (АРМБ);
- розробка загальногалузових методичних матеріалів зі створення та впровадження інформаційних систем автоматизованої обробки облікової інформації в інформаційній системі

управління підприємством.

Формування стандартних інформаційних автоматизованих систем обліку зумовить розробку впровадження національних ТПР.

На сучасному етапі автоматизація бухгалтерського обліку переважно розвивається за рахунок раціоналізації існуючої технології обробки облікової інформації і зниження її трудомісткості, однак можливості такої автоматизації дуже обмежені. Це пояснюється тим, що існуюча методологія й організація обліку та контролю формувалися для ведення обліку вручну. Існує певна невідповідність між потужностями ЕОМ, які застосовуються в практиці обліку та контролю. ЕОМ полегшують працю бухгалтера, але нічого нового не вносять у її зміст, оскільки для цього потрібні підвищення ролі обліку й аудиту в управлінні, зміни і подальший розвиток методології обліку й аудиту, вдосконалення їх організації з метою досягнення максимальної відповідності потребам управління.

Основні методологічні аспекти організації автоматизації бухгалтерського обліку та контролю на базі АРМБ повинні забезпечити єдиний підхід до розробки окремих елементів і функціонування їх як єдиної системи. Важливим методологічним принципом організації автоматизованої обробки інформації є машинне формування первинних даних з одночасним формуванням їх на машинному носії [2, 197].

Розглянемо нові підходи, які, на наш погляд, у методологічному аспекті повніше відповідають основним принципам сучасного рівня розвитку бухгалтерського обліку за умов ринкової економіки. Вважаємо, що при формуванні первинних документів в автоматизованій системі обліку та контролю необхідно виконувати наступні умови: відображення первинної інформації на машинному носії; надання машинному носію юридичної сили первинного документа; забезпечення можливості подальшого використання (обробки і зберігання) первинної інформації; забезпечення вірогідності первинної інформації та надійності роботи системи; використання сучасних засобів формування первинних даних.

Подальший розвиток засобів обробки інформації сприяв використанню ЕОМ в автоматизованому процесі обробки облікової інформації. Однак організація збирання і реєстрації первинної облікової інформації загалом залишається такою ж, як і при механізованій обробці інформації. Основні причини цього – жорсткі вимоги до форми й умов документування первинної облікової інформації, що ускладнюють безпосереднє використання машинних носіїв як виправданих документів, нетрадиційних методів і засобів документування інформації, а також освоєння персоналом, котрий збирає та реєструє первинну облікову інформацію. Нині вдосконалення методів, засобів документування і підготовки первинної інформації є особливо актуальним у зв'язку із застосуванням АРМБ [3, 515].

Сучасні технічні і програмні засоби реєстрації, формування та передача первинної інформації дають нові можливості задовольнити вимоги методології бухгалтерського обліку та забезпечити порядок документування облікової інформації, полегшують процес адаптації облікового персоналу до нових методів і засобів документування облікової інформації, підвищують вірогідність та оперативність одержуваної первинної інформації, знижують трудомісткість документування і підготовки первинної облікової інформації. Одним із найважливіших завдань автоматизації бухгалтерського обліку є конкретизація вимог методології з позицій використання нових методів і засобів документування та підготовки первинної інформації [4].

Виділимо чотири напрямки вдосконалення процесів документування та підготовки первинної інформації. До першого належать засоби, які забезпечують удосконалення методів і способів традиційного порядку оформлення первинних документів, а тому можуть бути використані в межах існуючого методологічного й організаційного забезпечення.

До другого напрямку належать засоби, що припускають зміни традиційного порядку документування і підготовки первинної інформації, насамперед використання як первинного виправданого документа машиночитаного носія. Реалізація цих засобів потребує розширення і зміни нормативних документів, які регламентують порядок, методи і способи документування, а також процес подальшого використання первинної облікової інформації.

Третій напрямок охоплює способи, що дають змогу формувати первинну інформацію на основі стандартних штрихів, які характеризують кількісні та якісні характеристики об'єктів. При підрахуванні цих штрихів на місці використання основних засобів формуються відповідні записи на машинних носіях. На рис. 1 подана схема технологічного процесу обліку наявності основних засобів на місцях їх використання.

Внутрішні штрихові коди основних засобів розробляються на підприємстві та прикріплюються на кожному об'єкті. При проведенні інвентаризації або при рухові основних засобів за допомогою лічильного пристрою проводиться облік їх на місцях експлуатації.

До четвертого напрямку належать способи автоматизованого формування сигналів про зміни стану виробництва. Основною характеристикою цієї системи первинного обліку є використання інформації, яка акумулюється в гнучких автоматизованих комплексах (ГАК). Первинна облікова інформація формується автоматичним шляхом у розрахунку показників вимірювального приладу, який

встановлюють у певних точках технологічного ланцюжка процесу виробництва продукції.

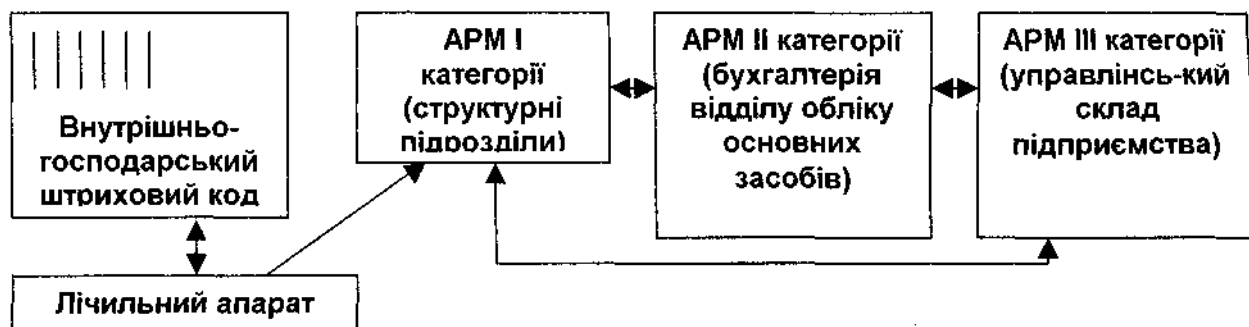

Рис. 1. Схема технологічного процесу обліку наявності основних засобів на місцях їх використання.

Методологія бухгалтерського обліку, на наш погляд, повинна визначати такі вимоги до організації процесу документування первинної облікової інформації: повна реєстрація всієї зібраної первинної облікової інформації; документування всієї зареєстрованої первинної облікової інформації; належне оформлення носія, який надає йому сили юридичного виправданого документа; правильність і вірогідність зареєстрованої первинної інформації; можливість перевірки у встановленому порядку виконання зазначених вимог. З погляду цих вимог дуже важливі подальші характеристики процесу документування первинної облікової інформації: властивості носія, що використовується як первинний документ; умови реєстрації первинної інформації в документі; умови формування і передачі первинного документа; склад інформації первинного документа.

Як первинний документ може застосовуватися носій, що забезпечує можливість фіксації первинної інформації в установленому місці реєстрації її способом, доступним і зручним обліковому персоналу, а також збереження інформації в тому ж вигляді, в якому вона була зареєстрована протягом установленого терміну без спеціальних засобів захисту і відновлення. Умови реєстрації первинної інформації в документі повинні забезпечувати персональну відповідальність облікових працівників за правомірність кожного первинного документа і вірогідність первинної інформації, що міститься у ньому.

Література

1. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24 травня 1995 р. № 88.
2. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навч. посібник. – К.: Знання-Прес, 2003. – 349 с.
3. Організація бухгалтерського обліку: Навч. посібник для студентів вузів спеціальності 7.050106 "облік і аудит" / Ф. Ф. Бутинець, М. М. Шигун, С. М. Шулепова. – 2-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 576 с.
4. Загородній В. П. Автоматизация бухгалтерского учета, контроля, анализа и аудита. – К.: А.С.К., 1997. – 768 с.